

Zmieniające się role nauczycieli języków obcych

**- inspiracja czy utrudnienie
dla rozwoju zawodowego?**

dr Krystyna Szymankiewicz
Instytut Romanistyki, Uniwersytet Warszawski

Plan wystąpienia

1. Zmiana z wewnątrz jako podstawa rozwoju zawodowego nauczyciela
2. Zmiana z zewnątrz a role nauczycieli języków obcych
3. Jak zmiana z zewnątrz może wpływać na podejmowanie przez nauczycieli zmiany z wewnątrz?
4. Jak funkcjonować w sytuacji permanentnej zmiany? Jak wspierać zachodzenie zmiany z wewnątrz?
5. Wnioski

Zmiana z wewnątrz jako podstawa rozwoju zawodowego

*„Nauczycieli nie można rozwijać.
Oni rozwijają się sami.”*

Ch. Day (2008: 18)

rozwój zawodowy = zaangażowanie = zmiana z wewnątrz

- zmiana polegająca na podnoszeniu jakości nauczania, rozwijaniu wiedzy, umiejętności i emocjonalnej kompetencji

Zmiana z wewnątrz

- ujęcie psychologiczne

Psychologia humanistyczna (Carl Rogers)

- dążenie do rozwoju i samorealizacji to naturalna, wrodzona skłonność każdego człowieka
- warunkiem samorealizacji jest pozytywne postrzeganie samego siebie, niezależne od wpływu otoczenia:
 - a) autentyczność
 - b) empatia
 - c) akceptacja siebie i wiara we własne możliwości rozwoju

Co mówią badania?

- Badanie przeprowadzone przez Annę Gajdżicę wśród 267 nauczycieli uznawanych w swoich środowiskach za nauczycieli aktywnych, rozwijających się i podejmujących zmiany innowacyjne
- Osoby badane „uświadamiają sobie własną wartość i (...) potrafią w sposób celowy wykorzystać potencjał indywidualności w podejmowanych działaniach” (Gajdzica, 2013: 333).

Zmiana z zewnątrz a role nauczycieli

- konstruktywistyczny paradygmat kształcenia
 - pedagogika humanistyczna
 - koncepcja autonomizacji ucznia i uczenia się przez całe życie
 - globalizacja, zmienność otaczającego świata
 - rewolucja informatyczna
 - profesjonalizacja zawodu nauczyciela
 - ewolucja metod nauczania j. o.
 - standaryzacja ewaluacji (poziomy wg ESOKJ)
 -
- ✓ ekspert
 - ✓ wychowawca
 - ✓ mentor, tutor
 - ✓ coach, facylitator, przewodnik
 - ✓ doradca
 - ✓ moderator
 - ✓ organizator
 - ✓ mediator kulturowy
 - ✓ mediator poznawczy
 - ✓ ewaluator
 - ✓ innowator
 - ✓ badacz
 - ✓ refleksyjny praktyk
 - ✓

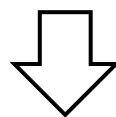
Zmiana z zewnątrz a role nauczycieli

- konstruktywistyczny paradygmat kształcenia
 - pedagogika humanistyczna
 - koncepcja autonomizacji ucznia i uczenia się przez całe życie
 - globalizacja, zmienność otaczającego świata
 - rewolucja informatyczna
 - profesjonalizacja zawodu nauczyciela
 - ewolucja metod nauczania j. o.
 - standaryzacja ewaluacji (poziomy wg ESOKJ)
 - **reforma i nowa podstawa programowa**
- ✓ **ekspert**
 - ✓ wychowawca
 - ✓ mentor, tutor
 - ✓ coach, facylitator, przewodnik
 - ✓ doradca, **motywator**
 - ✓ moderator
 - ✓ **organizator**
 - ✓ **mediator kulturowy**
 - ✓ mediator poznawczy
 - ✓ **ewaluator**
 - ✓ **innowator**
 - ✓ badacz
 - ✓ refleksyjny praktyk
 - ✓

= bodziec dla zmiany z wewnątrz???

Reakcje na zmianę odgórną

Zmiana = utrata stanu równowagi i poczucia kontroli nad sytuacją

lęk

opór przed zmianą

Czynniki wywołujące opór wobec zmian organizacyjnych

- bariery w procesie komunikowania się, nieskuteczny przepływ informacji;
- brak wspólnej świadomości problemów;
- poczucie zagrożenia, niepewność wynikające z kwestionowania tego, co było robione dotychczas;
- niedostateczne zaufanie do inicjatorów zmiany;
- nacisk na szybkie wprowadzanie zmian;
- zbyt duże koszty zmian, np. zbyt wiele rzeczy zmienia się jednocześnie;
- troska o własne kompetencje – ludzie martwią się, czy będą efektywni po wprowadzeniu zmian;
- przeszłe doświadczenia – w przeszłości zmiany przynosiły więcej szkód niż pożytku

(Masalyk-Musiał 1996: 91 za: Turska 2006: 145).

Złożony i indywidualny charakter postawy człowieka wobec zmian

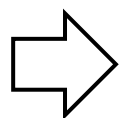

opór

dążenie do
rozwoju

Indywidualny charakter postawy wobec zmian

- pozytywna lub negatywna wizja przyszłości
- dążeniowa lub bierna postawa wobec zmiany

gotowość do zmiany:

- pomysłowość,
- optymizm,
- napęd (pasja),
- pewność siebie,
- podejmowanie ryzyka (śmiałość),
- zdolność adaptacyjna,
- tolerancja niepewności

(Kriegel i Brandt, 1996, za: Leśniewska, 2016: 44)

Co mówią badania?

Badanie struktury gotowości do zmian w grupie 108 nauczycieli szkół podstawowych w woj. szczecińskim (Leśniewska, 2016: 47)

Wskaźnik	% odpowiedzi w przedziale optymalnym
Pomysłowość	40
Optymizm	30
Podejmowanie ryzyka	10
Napęd - pasja	20
Pewność siebie	20
Tolerancja na niepewność	60
Zdolność adaptacyjna	20

Optymalny styl funkcjonowania w sytuacjach zmiany

(-)		(+)
Emocjonalne podejście do zmiany	→	Racjonalne podejście do zmiany
Koncentracja na trudnościach	→	Dostrzeganie okazji
Działania rutynowe	→	Działania innowacyjne
Patrzenie w przeszłość	→	Patrzenie w przyszłość
Obawa przed nieznanym	→	Energia i entuzjazm
Stołość i tradycjonalizm	→	Elastyczność i odporność

(Leśniewska 2016: 47)

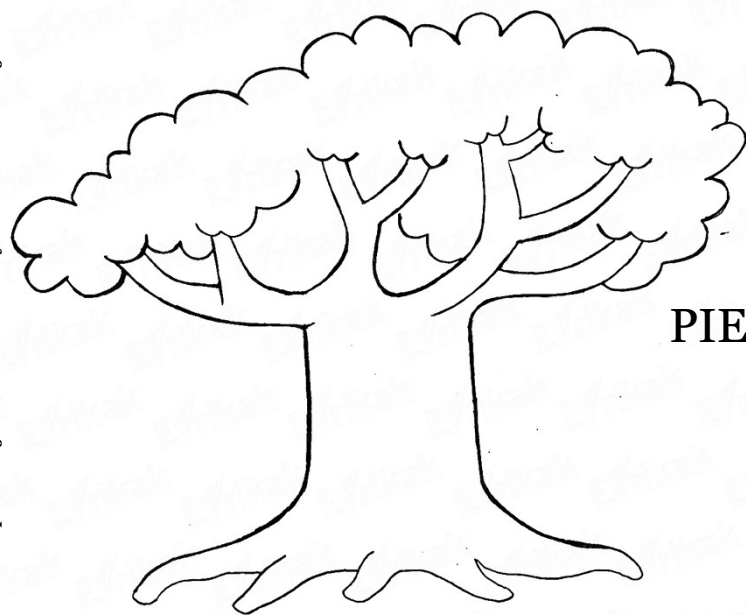
Refleksyjna praktyka =
= zmiana z wewnątrz

- połączenie namysłu z działaniem dla tworzenia i uświadamiania sobie własnej praktycznej wiedzy w sytuacjach aktywności zawodowej
- uczenie się i rozwój zawodowy poprzez uzyskanie samoświadomości i samoregulację
- rozwijanie strategii interweniowania i zmiany

Rozwijanie refleksyjnej postawy

- **dziennik nauczania (wydarzenia krytyczne)**
- **samoocena przy pomocy kwestionariuszy refleksji**
- **wzajemne obserwacje koleżeńskie**
- **portfolio**
- **autonarracja**

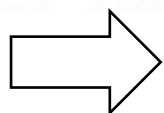
„Moje drzewo życia”

KONARY: najświeższe ważne lub krytyczne wydarzenia w naszym życiu

PIEŃ: edukacja, ważne doświadczenia szkolne

KORZENIE: wczesne wpływy, wartości

Autonarracja: refleksja nad własnym wzrostem zawodowym + plany na przyszłość

Na podstawie: Farrell, T.S. 2007. *Reflective language teaching: from research to practice*. London: Bloomsbury Academic.

Konferencja *Kształcenie językowe wobec wyzwań zmieniającej się szkoły*, Warszawa, 25 maja 2018 r.

Wnioski

- zmiany odgórne i zmieniające się oczekiwania wobec nauczycieli języków obcych mogą stanowić utrudnienie dla rozwoju zawodowego, jeśli wywołają silny opór i poczucie przeciążenia, które osłabiają chęć do inicjowania zmian z wewnątrz
- duże znaczenie indywidualnych postaw zarówno wobec zmian, jak i wobec idei własnego ciągłego rozwoju zawodowego
- warto pielęgnować w sobie postawę refleksyjną i zarazem aktywną, niezależnie od okoliczności zewnętrznych - łatwiej w kreatywny i satysfakcjonujący sposób adaptować się do zmian odgórnych
- potrzeba wielokierunkowego wsparcia nauczycieli ze strony władz oświatowych, szkoły i środowiska

Dziękuję za uwagę!

k.szymankiewicz@uw.edu.pl

Bibliografia

- Day Ch. (2008). *Od teorii do praktyki. Rozwój zawodowy nauczyciela*. Gdańsk: GWP.
- Farrell T.S. (2007). *Reflective language teaching: from research to practice*. London: Bloomsbury Academic.
- Franken R. E. (2006). *Psychologia motywacji*. Gdańsk : Gdańskie Wydawnictwo Psychologiczne.
- Gajdzica A. (2013). *Portret zbiorowy nauczycieli aktywnych między zaangażowaniem a oporem wobec zmian*. Cieszyn-Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek.
- Leśniewska G. (2016). „Gotowość do zmiany nauczycieli szansą edukacji XXI wieku” (w:) *Studia i Prace WNEIZ US* nr 46/1 2016: 39-49. [on-line]
- Turska E. (2006). „Jednostka w sytuacji zmian organizacyjnych” (w:) Z. Ratajczak, A. Bańka, E. Turska. *Współczesna psychologia pracy i organizacji*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego

Źródła przydatne dla ćwiczenia refleksyjnej praktyki

- Farrell T.S. (2007). *Reflective language teaching: from research to practice*. London: Bloomsbury Academic.
- Komorowska H., Obidniak D. (2002). *Stopień po stopniu. Rozwój zawodowy nauczyciela języków obcych*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN
- Newby D., Allan R., Fenner A.-B., Jones B., Komorowska H., Soghikyan K. (2007). *European Portfolio for Student Teachers of Languages*. European Centre for Modern Languages: Graz. Council of Europe Publishing.
- Taraszkiewicz M. (2003). *Jak uczyć lepiej? Czyli refleksyjny praktyk w działaniu*. Warszawa: Wydawnictwa CODN.
- Tripp D. (1996). *Zdarzenia krytyczne w nauczaniu. Kształtowanie profesjonalnego osądu*. Warszawa: WSiP. Tłum. K. Kruszewski.
- Wysocka M. (1998). *Samoocena nauczycieli języków obcych*. Warszawa: Energeia.